

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำตัวเลขมาคำนวณ ตามวิธีการสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ และประมวลผลพร้อมทั้งใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของสภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์เพื่อเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ระเบียบการดำเนินการศึกษาเรื่องนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะทำการศึกษาในตำบลและหมู่บ้าน ที่มีสำนักสงฆ์ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นเขตการปกครองของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งหมดมีจำนวน 140 ราย แยกเป็นกำนัน 43 คน ผู้ใหญ่บ้าน 97 คน และใช้เป็นประชากรในการศึกษาทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง ดังปรากฏในตารางที่ 1

- ในกรณีที่หมู่บ้านใดมีกำนันได้ทำการสัมภาษณ์ กำนันเป็นตัวแทนระดับตำบลและสารวัตรกำนันเป็นตัวแทนระดับหมู่บ้าน
- ในกรณีที่หมู่บ้านใดมีผู้ใหญ่บ้านได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน

ตารางที่ 1 จำนวนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นประชากรที่ศึกษาในตำบลและหมู่บ้านที่มีสำนักสงฆ์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ จำแนกเป็นรายอำเภอ กิ่งอำเภอในจังหวัดขอนแก่น

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	สำนักสงฆ์ (แห่ง)	จำนวนกำนัน (คน)	จำนวนผู้ใหญ่บ้าน (คน)
อำเภอสหัสขันธ์	22	4	18
อำเภอเขาสวนกวาง	15	3	14
อำเภอมัญจาคีรี	10	5	8
อำเภอบ้านฝาง	10	4	9
อำเภอกระนวน	9	1	8
อำเภอภูผาม่าน	9	3	8
อำเภอหนองเรือ	7	5	7
อำเภอชุมแพ	5	4	5
อำเภอภูเวียง	4	3	4
กิ่งอำเภอหนองนาคำ	3	2	3
กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย	3	2	3
อำเภอพล	3	1	3
อำเภออุบลรัตน์	3	1	2
อำเภอน้ำพอง	2	2	2
อำเภอเวียงใหญ่	2	2	2
กิ่งอำเภอชำสูง	1	1	1
รวม	108	43	97

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2543

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1. ชนิดของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ ข้อดีของการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ที่ใช้แบบสัมภาษณ์ คือ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถขยายความและแสดงความคิดเห็นหรือซักถามคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงประเด็น รวมทั้งในขณะที่สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์และสังเกตสภาพเป็นจริงในการอนุรักษ์ของสำนักสงฆ์ได้ คำถามในแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ

2.1.1 คำถามประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบหรือคำถามแบบปิด (close – ended question) และมีคำตอบประเภทเติมคำเล็กน้อย

2.1.2 คำถามประเภทที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ หรือคำถามแบบเปิด (open – ended question)

2.2 การสร้างและทดสอบเครื่องมือ

ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ศึกษาข้อมูลที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับขอบเขตในแต่ละวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากวรรณกรรมและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ ประกอบด้วย ความจำเป็นในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ของราษฎร กิจกรรมการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของราษฎร กุฎระเบียบข้อบังคับ สภาพปัญหาในการอนุรักษ์

2.2.2 จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยคำถาม ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามขอบเขตในการศึกษา ที่ปริญญาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา และขอรับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์แล้ว นำเสนอที่ปริญญาวิทยานิพนธ์เพื่อการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

2.2.3 การทดสอบเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ ครบถ้วนสมบูรณ์ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ ภายในระยะเวลาที่กำหนด จึงได้ทดสอบเครื่องมือด้วยวิธีการดังนี้

2.2.3.1 ผู้ศึกษาทดสอบด้วยตนเองในคุณสมบัติด้านความแม่นยำ (validity) ของเครื่องมือ ประกอบด้วย คุณสมบัติในด้าน

1. ความแม่นยำตามเนื้อหา (content validity) โดยการศึกษาความตรงของเนื้อหาสาระตามขอบเขตของแต่ละวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2. ความแม่นยำตามโครงสร้าง (construct Validity) โดยการศึกษาสภาพรูปแบบและเนื้อหาครบถ้วนถูกต้องสอดคล้องกับหลักการหรือทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวคิด

ในการศึกษาโดยเฉพาะเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความคิดเห็นและ กิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์

2.2.3.2 นำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (pre - test) กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นประชากรที่ศึกษา จำนวน 30 ราย เนื่องจากการศึกษาเรื่องนี้ใช้ประชากรเป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (Sample) และประชากรมีขนาดใหญ่พอที่จะใช้ทดสอบเครื่องมือได้ เพื่อทดสอบคุณสมบัติของเครื่องมือในด้าน

1. ความแม่นยำตามสภาพที่เป็นจริง (concurrent validity) โดยศึกษาความเป็นปัจจุบันของคำถามว่ามีความเป็นปัจจุบันสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสภาพทางสังคมเศรษฐกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สภาพและการอนุรักษ์ของสำนักสงฆ์

2. ความสะดวกในการใช้เครื่องมือ (simplicity) โดยการศึกษาเนื้อหาที่ผู้ตอบสามารถเข้าใจง่ายรวดเร็ว ไม่บีบบังคับผู้ตอบให้ตอบ ผู้ตอบเต็มใจ ตอบเหมาะสมกับคุณสมบัติและความสามารถของผู้ตอบและสามารถนำไปสัมภาษณ์ได้ทุกที่ทุกเวลา

3. ความเป็นปรนัย (objectivity) โดยการศึกษาวิเคราะห์การมีเนื้อหาสาระที่เป็นรูปธรรม (concrete) คือ มีความกระชับ และชัดเจนในความหมายที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์อ่านแล้วเกิดความเข้าใจตรงกันและสามารถให้ข้อมูล หรือคำตอบที่ตรงหรือเป็นอย่างเดียวกับสิ่งที่ต้องการวัด

4. ความสามารถนำไปใช้ได้ (practicability) โดยพิจารณาว่าแบบสัมภาษณ์เหมาะสมกับเวลาในการตอบ ซึ่งช่วยทำให้กลุ่มประชากรให้ความร่วมมือในการตอบ นอกจากนี้ระยะเวลาการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล การสรุป และเขียนรายงานใช้เวลาไม่มากทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย

5. ความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์ (reliability) โดยการศึกษาความคงที่แน่นอนหรือมีความคงเส้นคงวาในผลของการวัด คือเมื่อนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะทดสอบกลุ่มตัวอย่างกี่ครั้งผลที่ได้จากการใช้แบบสัมภาษณ์มีความหมายตรงกัน

ในการหาค่าความเชื่อมั่นของคำตอบใช้ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ของ Cronbach (1970 อ้างถึงในสำราญ จันทสุวรรณ & สุวรรณ บัวทวน, 2537) ดังนี้

$$\text{สูตรคำนวณ} \quad \alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum Si^2}{St^2} \right]$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

K = จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

Si^2 = ความแปรปรวนของแต่ละข้อ

St^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือได้ค่า $\alpha = 0.86$

3. ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่เป็นคำถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานบางประการ ทางสังคมและเศรษฐกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคำถามและกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ และคำถามที่มีการเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 2 ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น ในด้านความจำเป็นในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ กิจกรรมการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของราษฎรกับสำนักสงฆ์ กฎระเบียบข้อบังคับ เป็นคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (close - ended question) ลักษณะคำถามในส่วนนี้เป็นวิธีประมาณค่า (Rating scale) ของ Likert (1932 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรนาน, 2533) แบบ numerical rating scale แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยให้ค่าคะแนนตามลำดับที่เลือกตอบ ดังนี้

1. การให้ค่าคะแนนข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับความจำเป็นในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ เป็นดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนนเท่ากับ	3
เห็นด้วย	ให้คะแนนเท่ากับ	2
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนนเท่ากับ	1

2. การให้ค่าคะแนนข้อมูลเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติตามของราษฎรในกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสำนักงานสงฆ์

สภาพที่เป็นปัจจุบัน

มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง	ให้คะแนนเท่ากับ	3
มีการปฏิบัติ	ให้คะแนนเท่ากับ	2
ไม่มีการปฏิบัติ	ให้คะแนนเท่ากับ	1

สภาพที่ควรจะเป็น

ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง	ให้คะแนนเท่ากับ	3
ควรปฏิบัติ	ให้คะแนนเท่ากับ	2
ไม่ควรปฏิบัติ	ให้คะแนนเท่ากับ	1

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสำนักงานสงฆ์ ซึ่งลักษณะคำถามเป็นมาตราประมาณค่าแบบ numerical rating scale โดยประยุกต์ตามแบบ Likert (1932 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรนาน , 2533) ทั้งนี้ได้แบ่งระดับปัญหาออกเป็น 3 ระดับ และให้คะแนนดังนี้

มีปัญหามาก	กำหนดคะแนนเท่ากับ	3
มีปัญหาน้อย	กำหนดคะแนนเท่ากับ	2
ไม่มีปัญหา	กำหนดคะแนนเท่ากับ	1

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักงานสงฆ์ตามความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้เสนอปัญหา และข้อเสนอแนะ ได้อย่างเต็มที่ให้การบรรยาย อธิบายได้นำข้อมูลมาแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็น เนื้อหาและสรุปผลในภาพรวม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกัน โดยตรง ระหว่างผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้ข้อมูล

4.2 ใช้ผู้สัมภาษณ์จำนวน 5 คน เป็นลูกจ้างชั่วคราวประจำสำนักบริการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 ซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์ที่ได้ผ่านการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา รวมทั้งความเป็นมา วัตถุประสงค์ ระเบียบ วิธีการศึกษา เนื้อหาคำถามในแบบสัมภาษณ์ เทคนิควิธีการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการ และฝึก การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในพื้นที่คนละ 3 ฉบับจนมีความชำนาญในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยนัดหมายกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ในสถานที่เหมาะสม

4.4 ตรวจสอบและเพิ่มเติมความครบถ้วนถูกต้องสมบูรณ์ของคำตอบ ในแบบสัมภาษณ์ แต่ละชุดโดยผู้ศึกษา

4.5 การเก็บข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2548 แบ่งการรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 รอบ

1) การเก็บข้อมูลรอบแรกเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลักเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์พร้อมทั้งสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนและป่าประกอบการพิจารณา

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 หลังจากเก็บข้อมูลรอบแรกเสร็จแล้ว ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลหากพบว่าข้อมูลส่วนใดไม่สมบูรณ์และไม่ชัดเจน ดำเนินการออกเก็บข้อมูลเพิ่มเติมพร้อมทั้งตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการยืนยันยืนยันความเป็นจริงของข้อมูลที่รวบรวมได้มา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เมื่อรวบรวมดำเนินการสัมภาษณ์ครบถ้วนแล้ว ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ในแต่ละชุด

5.2 แยกประเภทข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ตามที่กำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หรือ SPSS for Windows ใช้วิธีการทางสถิติทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในส่วนที่เป็นเชิงปริมาณ (quantitative data) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณตามลักษณะของคำถามแบบให้เลือกตอบ ใช้สถิติค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (arithmctic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ในการวิเคราะห์ข้อมูล และวิธีการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ใช้การบรรยายหรืออธิบาย เรียงตามลำดับคำตอบตามค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยเรียงตามลำดับค่าตัวเลขจากมากไปหาน้อย

2) ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ของสำนักสงฆ์ตามความคิดเห็นของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) หรือการบรรยาย อธิบาย ลักษณะความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

5.3 การแปลผล

1) การแปลความหมายระดับความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ ใช้วิธีนำแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายใช้ค่าเฉลี่ยกลาง (mid - point) เป็นเกณฑ์ในการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2532)

1.1 การแปลความหมายระดับความคิดเห็น ต่อความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ ใช้วิธีการนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34 – 3.00	จัดว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.67 – 2.33	จัดว่าเห็นด้วย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.66	จัดว่าไม่เห็นด้วย

1.2 การแปลความหมายระดับการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ ใช้วิธีการนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สภาพที่เป็นจริง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34 – 3.00	จัดว่ามีการปฏิบัติอย่างจริงจัง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.67 – 2.33	จัดว่ามีการปฏิบัติ
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.66	จัดว่าไม่มีการปฏิบัติ

สภาพที่ควรจะเป็น

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34 – 3.00	จัดว่าควรปฏิบัติอย่างยิ่ง
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.67 – 2.33	จัดว่าควรปฏิบัติ
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.66	จัดว่าไม่ควรปฏิบัติ

2) การแปลความหมายระดับเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	2.34 – 3.00	จัดว่าประสบปัญหาหนัก
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.67 – 2.33	จัดว่าประสบปัญหาน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.66	จัดว่าไม่ประสบปัญหา

3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่มีลักษณะข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันต่อสภาพที่ควรจะเป็น เปรียบเทียบความคิดเห็นโดยใช้ ค่าสถิติ t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ขึ้นไป